

Bemutakozik a győrújbaráti II. Rákóczi Ferenc Általános Iskola Művelődési Ház és Könyvtár

Az egyénhez igazodó oktatás lehetőségének megteremtése a gyakorlatban a többségi általános iskola keretein belül

Győrújbarát az ország egyik legdinamikusabban fejlődő települése, amely a megyeszékhely Győr közvetlen közelében található. A népesség száma folyamatosan növekszik. Napjainkban már meghaladja az 5000 főt. Ezzel a községek közül a megyében a lista élén áll, de több városi rangot kapott települést is megelőz. A helyi általános iskolába, ahol 1991 óta dolgozom, a 2004-2005-ös tanévben 331 tanuló járt. Sokkal több tanulót nem is nagyon tudtunk volna elhelyezni, hiszen a tanári szobából is tantermet kellett kialakítani, mivel három első osztály indult. A 2006-2007-es tanévben az iskola tanulóinak létszáma eléri a 350 főt. Az önkormányzat új épületbe költözött így a nemrég felújított kultúrház tetőterében kialakított tantermek biztosítják a megfelelő helyszínt az oktató és nevelő munkához. Az osztálylétszámok 20 fő körül mozognak.

A következőkben azt szeretném bemutatni, hogy a saját szakterületemen gyógypedagógusként és logopédusként milyen elképzeléseim voltak illetve vannak a mai merev iskolarendszer megváltoztatására úgy, hogy az a gyakorlatban is megvalósítható legyen.

Erasmus szerint: „ Az ember nem születik, hanem képeztetik. A veleszületett természet sokat tesz, de hatékony oktatással felülmúlhatjuk. ” A kérdés az, hogy valóban hatékonyan oktatunk-e, vagy sem. Ha lenne pontos adatunk arra, hogy hány tehetség kallódik el, illetve megnéznénk az értelmi képességeikhez képest jóval alulteljesítő tanulók számát, a válasz egyértelműen a NEM. Jelentős átalakulásra van szükség, szemléletváltásra, amely az individumot előtérbe helyezi és megpróbál elszakadni az átlaghoz igazított oktatástól, *lazítani* az elmerevedett oktatási rendszeren, amely a többségi iskolákat jellemzi. Már 20 évvel ezelőtti kutatások is bebizonyították, hogy átlagos

gyermek tulajdonképpen nem is létezik. *Bennett* és munkatársai arra a következtetésre jutottak, hogy a gyerekeknek adott feladatok 26%-a túl könnyűnek, és 28%-a túl nehéznek bizonyult. Az átlagosnál jobb gyermekek és a gyenge tanulók egyaránt a feladatok kb. 40%-ánál nem a szintjüknek megfelelő feladatokat kaptak. Hozzáteszem, hogy ép értelmű gyerekekről volt szó. Egy másik vizsgálat azt állapította meg, hogy a legalacsonyabb teljesítményű gyermekek esetében a kijelölt feladatok kb. kétharmada meghaladta a tanulók képességét. Ilyenkor sajnos a pedagógusok többsége a gyereket hibáztatja, és mivel az osztály homogenitásának megbontóját látja benne, egyetlen megoldásként a gyermeknek az osztályból, esetleg az iskolából, vagy iskolatípusból való eltávolítását javasolja. A gyakran társult tünetként fellépő magatartászavarok „megerősítik” a pedagógust döntésének helyességéről, hiszen logikusnak tűnhet az érvelése, hogy az átlag megvédése érdekében tette meg ezt a lépést. A gond csak az, hogy egy idő után nem lesz kit megvédenie. A tanulási zavarok kialakulása ugyanis nagymértékben függ a pedagógus döntéseitől, az általa kijelölt feladatoktól, a felhasznált eszközeitől és módszereitől. A felelősség tehát a pedagógusé is, még akkor is, ha ezt sokan nem ismerik el. A megoldás kulcsa: képesek vagyunk-e egy gyermekközpontú szemlélet kialakítására. Ha ugyanis elhárítom magamról a felelősséget, akkor változtatni sem fogok. Kifogás van elég (kedvezőtlen szülői háttér, a gyerek negatív hozzáállása, stb.) Ha viszont elgondolkodom azon, hogy mi okozhatta a kudarcot, mit kellett volna másként csinálnom, és ami nagyon lényeges, hogyan lehetne sikerélményhez juttatnom a gyereket, akkor nyitva áll az út a hatékonyabb oktatás felé. Ez a modern gondolkodásmód még akkor is, ha vannak olyan esetek, amikor a pedagógus nem hibáztatható a kialakult helyzet miatt. A tapasztalatom az, hogy ez a hatékonyabb oktatás felé vezető út nagyon rögös. Sok kudarc ért engem is, de úgy gondolom, hogy e nélkül nincs siker sem. Sőt a kudarcok ösztönöztek arra, hogy még jobb és hatékonyabb módszereket dolgozzak ki a gyerekek egyéni igényeihez minél jobban alkalmazkodó fejlesztéshez. Ezek a gondolatok vezéreltek, amikor elterveztem és megvalósítottam iskolánkban a fejlesztő foglalkozások rendszerét és ezzel párhuzamosan az enyhe fokban értelmi

fogyatékosok, a jelenlegi elnevezés szerint tanulásban akadályozottak integrációját is. 1991-ben pályakezdőként egy összevont kiegészítő osztályt vettem át, amely ugyan egy többségi általános iskolához tartozóan „működött”, de még a lokális integráció sem valósulhatott meg, hiszen az iskola épületétől különálló családi házban zajlott az oktatás. Négy tanévnek kellett eltelnie, hogy megvalósuljon a funkcionális integráció, amely azóta is működik. Fontosnak tartanám megjegyezni, hogy minden évben egy kicsivel több időt töltöttünk el az általános iskola falai között, hogy a többségi iskola pedagógusai és tanulói lehetőséget kapjanak arra, hogy megismerjenek és elfogadjanak bennünket. Talán nincs is olyan kollégám, akivel ne lett volna kisebb- nagyobb konfliktusom az elmúlt évek során, azonban megérte felvállalni ezeket a vitákat, mert a többség mellém állt, és úgy érzem jelentős szemléletváltáson ment át az integrált neveléssel kapcsolatban. Természetesen nekem is kellett alkalmazkodnom, de ez így helyes, és csak ez visz előre. A kritikát el kell fogadni, és tőkét lehet belőle kovácsolni. Jelenleg a közismereti tárgyakat gyógypedagógus tanítja a gyerekeknek a készségi tárgyak, a délutáni szakkörök és egyéb iskolai programok esetében megvalósul az integráció. A tanulásban akadályozottak nevelésével párhuzamosan dolgoztam ki a fejlesztő foglalkozások rendszerét is. Már főiskolai hallgatóként is nagyon érdekelt a diszfunkciók jelenségköre, hogy ép értelem mellett miért teljesítenek a gyerekek sokszor mélyen a képességeik alapján elvárhatóak alatt. A jelenleg érvényben lévő törvényi szabályozás szerint - 121§ (1) 29.- ők a SNI tanulók körébe tartoznak csakúgy, mint a tanulásban akadályozott tanulók. Én az elmúlt 13 évben is igyekeztem egységben kezelni az integráció és a fejlesztő foglalkozások rendszerét. Nem tartom szerencsésnek a sajátos nevelési igényű gyermek elnevezést, mert szerintem minden gyermek igényli a sajátos, az egyéni bánásmódot. Azt is megtapasztalhattam, hogy a tanulási zavarral küzdő tanulók között is vannak olyanok, akik bizonyos területeken kimagasló teljesítményekre képesek. A felzárkóztató fejlesztéssel párhuzamosan a tehetség kibontakoztatását is segíteni kell, ezért elindultunk a tehetséggondozás irányába is, amely természetesen nem csak az alulteljesítő tehetségek kiszűrésére és fejlesztésére

korlátozódik. Korábban felvetődött bírálatként, hogy miért csak a problémás tanulókat segítem. Ezt a kritikát el kellett fogadnom és úgy gondolom, hogy a tehetséggondozás felvállalásával még hatékonyabbá vált a fejlesztő munka. Gyorsan hozzá kell tennem, hogy csak úgy működhet a rendszer, hogy mindenki kiveszi a részét a fejlesztésből. Fejlesztő pedagógiai munkaközösséget hoztam létre, amely team munkában látja el a tanulók fejlesztését. Nagyon fontos, hogy szinte az összes alsós tanító aktív tagja a munkaközösségnek, így a tanulók nemcsak a fejlesztő foglalkozásokon, hanem a többi tanórán is differenciált, fejlesztő pedagógiai módszerekkel dúsított oktatásban részesülhetnek. Amikor a többségi iskola elmerevedett oktatási módszereinek *fellazítását* említettem, akkor erre a fejlesztő pedagógiai rendszerre gondoltam, amely természetesen felvállalja a felzárkóztató fejlesztést és a tehetséggondozást is. A kettőt nem szabad élesen elválasztani egymástól, hiszen a tehetség ritkán terjed ki minden területre. Számos olyan gyerekkel találkoztam, aki kiemelkedő tehetsége mellett bizonyos területen zavart mutatott. Egyikük négy évig járt hozzám logopédiai és fejlesztő foglalkozásokra, ebből két évet az óvodában, kettőt pedig az általános iskola első két osztályában. A szülő elmondása alapján az iskolaérettségi vizsgálat után nyíltan „lehülyézték” a gyereket, mivel nem volt szimpatikus a vizsgálatot végző személy, és a gyerek nem volt hajlandó együttműködni, sőt sokszor szándékosan a rossz megoldást választotta. Az iskolába így az én szakvéleményem és javaslatom alapján került be. Elmondtam a szülőknek, hogy gyermeküknek átlagon felüli a logikus gondolkodása, a verbális területen pedig el fogjuk érni azt a szintet, amely elegendő a tanulási zavar kialakulásának megelőzéséhez. A fejlesztéssel történő azonosítás a valamilyen képességdeficittel küzdő gyermekek számára tehát különösen fontos. Elmondható ez a hátrányos helyzetű és a kulturálisan eltérő csoportokhoz tartozó gyerekekről is. Ilyenkor nem szabad az aktuálisan mutatott képességekből kiindulni. A fent említett tanuló jelenleg egy hatosztályos gimnáziumba jár. Már harmadik osztályos korában hibátlanul megírta a negyedik osztály számára készült év végi felmérőt matematikából. A Zrínyi Ilona országos matematikai versenyen pedig második helyezést ért el. Természetesen ehhez kellett az

alsós osztálytanító és egy matematika tehetséggondozással foglalkozó szakember összehangolt munkája, valamint a támogató szülői háttér is. Ha még hozzávesszük azt, hogy az elkallódás veszélyének elhárításában és a tehetség felfedezésében az én munkámnak is jelentősége volt, akkor megállapítható, hogy igazi team munka eredménye ez a siker, amelynek értékét tovább növeli, hogy mindez egy többségi és nem egy alapítványi iskolában valósult meg. Ezzel nem az alapítványi iskolákat kívánom támadni, hiszen nagyon sok tanuló számára az egyedüli tanulási lehetőséget biztosítják, éppen a többségi iskola elutasítása miatt. Az arányoknak azonban nem szabad jelentősen eltolódnia, mert a cél az, hogy minden gyerek lehetőleg a lakóhelyén, vagy annak közvetlen környezetében kapja meg a szakszerű pedagógiai ellátást. A legjobb megoldás az, ha ez a hely a település általános iskolája. Visszatérve az iskolánkban zajló fejlesztő pedagógiai foglalkozások rendszerére megállapítható, hogy jóval nagyobb hangsúlyt fektettünk a tanulási zavar csökkentésére, mint a tehetségfejlesztésre. Ez nagyrészt abból fakadt, hogy a tanulási, beilleszkedési, és magatartás zavarok „látványosabb” formában törtek a felszínre, míg a tehetség felfedezésének hiánya nem okozott különösebb gondot. Az elmúlt években a tanulási zavar kiszűrésére elvégzett vizsgálataim (pl. SINDELAR, GMP teszt) során megfigyelhettem, hogy bizonyos területeken elmaradás, más területen azonban kimagasló teljesítmény jellemzi a tanulót. Szívem szerint minden tanulóval elvégeztetném ezeket a teszteket, hiszen a tehetség kibontakozását lehet, hogy pont a fennálló részképesség-zavar hátráltatja. Sokszor azért nem kerülnek vizsgálatra ezek a tanulók, mert kompenzálják a hiányokat, a tanulmányi eredményeik nem rosszak, azonban a képességeiknek megfelelő szintet nem érik el. A szakirodalom alulteljesítő tehetségnek nevezi ezeket a tanulókat. A többségi iskoláknak egyik kiemelt feladata lehet e tanulók kiszűrése, fejlesztése, mert ellenkező esetben menthetetlenül elkallódnak ezek a gyerekek. A feladat nem egyszerű, mert az elmaradást mutató terület korrigálásával párhuzamosan kell a kivételes képességet fejleszteni. A team munka fontosságát ismét hangsúlyoznom kell. A tehetséggondozásnak hagyományosan három alapvető formája közül az ugratás vagy léptetés nem

megfelelő e tanulók számára, hiszen a fennálló részképesség-zavar meggátolja a magasabb osztályfok követelményeinek teljesítésében. Az elkülönítés vagy szegregáció formáját sem tartom túl szerencsésnek, és főleg megvalósíthatónak a többségi iskola keretein belül. A legjobbnak és leginkább kivitelezhetőnek a gazdagítás vagy dúsítás formáját tartom, amely lehetővé teszi, hogy a tehetséges gyerekek - anélkül, hogy saját korosztályukból és környezetükből kiszakadnának - , képességeiknek megfelelő képzéshez és társakhoz jussanak. A tehetséggondozásnak ez még csak egy része, de azon dolgozunk a kollégáimmal, hogy minél hatékonyabb munkát végezzünk a tehetség azonosításában és fejlesztésében egyaránt. Az általam integrált, tanulásban akadályozott tanulók között is akadnak olyanok, akik fogyatékosságuk mellett valamelyik specifikus mentális képességben nagyon jók. Itt is hatékonyabb az oktatás, ha a sérülésspecifikus módszerek mellett a meglévő, kiemelkedőnek számító képességeiket is tovább fejlesztem, azaz egyfajta speciális tehetségfejlesztést végzek. Az elmúlt tanévben már kipróbáltam a projektoktatás és a gondolatterkép módszereit és a tapasztalataim nagyon jók a tanulásban akadályozott gyermekek oktatásában is. Nem utolsósorban az integráció lehetővé teszi, hogy ezek a tanulók is a lakóhelyükön, a megszokott környezetükből nem kiszakítva végezhessék tanulmányaikat. A felzárkóztató fejlesztő foglalkozások komplex kiscsoportos formában zajlanak heti 2-3 alkalommal. A csoportok létszáma 5-6 fő. Minden tanulóról a szakértői bizottság által kiállított hivatalos szakvéleménnyel rendelkezünk és egyéni fejlesztési terv szerint haladunk. Három nagyon jól felszerelt terem áll a rendelkezésünkre és ezenkívül az informatika termet is használjuk, ahol számtalan oktatóprogram segíti a munkánkat. A fejlesztő termekben is van számítógépünk, de mellette megtalálható egy fénymásoló is, hogy a feladatlapok sokszorosítása ne jelentsen problémát. Gyorsan hozzáteszem, hogy főleg a kezdetekben az eszközök túlnyomó többségét pályázati úton szereztem, de az iskola és az önkormányzat támogatása is jelentős.

Természetesen folyamatosan konzultálok a tanárokkal és a kedvezmények, mint például a több felkészülési idő, vagy az írásbeli beszámoló alóli felmentés biztosított legyen a tanulók számára.

A fejlesztő foglalkozásokra járó tanulók szülei számára már évek óta szülői klubfoglalkozásokat szervezek, ahol nemcsak a pedagógusokkal, hanem egymás között is megbeszélhetik aktuális problémáikat, kicserélhetik tapasztalataikat. Ezeken a foglalkozásokon már a kollégáim is tartottak elméleti és gyakorlati bemutatót egyaránt. Mivel a segítő szülői háttér az egyik záloga a sikeres oktatásnak, ezért nagyon fontos a harmonikus kapcsolat kialakítása a szülőkkel.

Összefoglalva elmondanám, hogy iskolánkban számos olyan elképzelés valósult már meg, amely a modern, az egyénhez igazodó oktatást tartja szem előtt. Ehhez kellett a kollégák többségének pozitív szemléletváltása, a módszertani megújulás és nem utolsósorban a tárgyi feltételek megteremtése. Fontosnak tartom azt is, hogy az integrált nevelés megvalósulása nem kényszerből, hanem hitből történt. Magyarország azon kevés általános iskolájához tartozunk, amelyben évek óta folyamatosan nő a gyereklétszám és nem kényszerülünk arra, hogy az iskolabezárástól való félelem miatt vállaljuk fel az integrált nevelést. Az is igaz, hogy csak annyit vállalunk fel, amennyit a szakmai és a tárgyi feltételeink megengednek. Az elmúlt évek legfontosabb feladata az volt, hogy egy befogadó tantestületet alakítsak ki. Számtalan vita és konfliktusok sokasága kísérte végig ezt a folyamatot. Nagyon sokan mellém álltak és vannak olyanok is, akik a mai napig sem fogadják el a nézeteimet. Úgy gondolom, hogy ez természetes és hiú ábránd lenne azt hinni, hogy mindenki egyetért velem. Tisztelni kell az eltérő véleményeket, még ha ez nehezünkre is esik. A lényeg az, hogy a többséget sikerült meggyőzőm. A befogadó gyermekközösség kialakítása már nem olyan nehéz feladat. Már tíz éve szervezem az iskolai táborokat, ahol eltűnnek a különbségek és a szakkörök is nyitottak mindenki előtt.

Szinte nincs is olyan tanulásban akadályozott gyermek, aki ne lenne tagja az iskola foci- vagy kézilabda csapatának, de az énekkarban is kibontakoztathatják a tehetségüket. A befogadó szülőközösség is fontos, ezért hoztam létre a szülői klubot, amely nyitva áll minden szülő előtt. Az integrált nevelés gyakorlati megvalósításához természetesen szükség van az anyagi háttérre is.

Kihangsúlyozom azonban, hogy a pénz nem minden, hiszen számtalan kezdeményezés bukott már úgy meg, hogy az anyagi feltételek biztosítottak voltak, de a szakmai háttér nem volt megfelelő. Hiába próbáltam volna 15 évvel ezelőtt egy év alatt megvalósítani azt az állapotot, ahol most tartunk. A kollégáim akkori ellenállása miatt kudarcra lettem volna ítélve. Kellett az idő a szemléletváltáshoz és kellett nekem is, hogy tapasztalatokat szerezzek. Fontos, hogy legyen egy rövid-, egy közép-, és egy hosszú távú terv a jövővel kapcsolatban. Nem lehet minden problémát egyszerre megoldani. Meg kell találni a kulcsszereplőket. Ilyen például a fenntartó és az intézményvezető személye. A munkafeltételeket ugyanis mind anyagi, mind erkölcsi támogatás formájában biztosítani kell. Meg kell találni azt a manager-típusú célszemélyt, aki a szakmai munkáért felel. Elhivatott a munkájával kapcsolatban. Kijelöli a célokat és a feladatokat, folyamatosan fejleszti magát mind szakmailag, mind módszertanilag. Kapcsolatokat alakít ki és ápol, azaz egy moderátor szerepet is felvállal. Ezt a szerepet töltöm be jelenleg. A teljesség igénye nélkül felsorolnám, hogy a heti 24 letanított órám mellett kikkel tartom a kapcsolatot. A saját kollégáimmal kezdem, hiszen velük töltöm a legtöbb időt. Heti egy órában konzultációs lehetőséget biztosít számunkra az iskolavezetés, ahol megbeszélhetjük az aktuális problémákat, ezen kívül munkaközösségi foglalkozásokat tartok havi rendszerességgel. Fontosnak tartom, hogy az elmúlt években többen továbbképzéseken vettek részt, ezzel is bizonyítva a pozitív szemléletváltozást, és így a szakmai háttér is biztosított. A kolléganőim között két gyógypedagógus (TANAK szakos), egy nyelv-, és beszédfejlesztő pedagógus, két 120 órás akkreditált fejlesztő pedagógiai tanfolyamot végzett pedagógus található, illetve van egy kolléganő, aki az ELTE Tehetség és fejlesztése szakvizsgaprogramot végezte el egy másik pedig jelenleg végzi a szakot. Ha még azt is hozzávesszük, hogy félállásban egy pszichológus is segíti a munkánkat, akkor elmondhatjuk, hogy országos viszonylatban sem állunk rosszul. Elengedhetetlen a jó kapcsolat fenntartása a helyi óvodával, ahol logopédusként dolgozom, így már idejekorán megismerhetem a leendő elsősöket, illetve az óvónők és a tanítók számára közös szakmai programot szervezek. Állandó személyes

kapcsolatot tartok fenn a szakértői bizottsággal és a nevelési tanácsadóval. Fontosnak tartom a győri Radó Tibor Általános Iskolával történő kapcsolattartást, hiszen a tanulásban akadályozott tanulók oktatásához és neveléséhez segítséget kaphatok, kihangsúlyozva azt, hogy a szegregált formában működő iskolának is megvannak azok az értékei, amelyeket érdemes átvenni. Nem beszélve arról a nem elhanyagolható tényről, hogy van olyan család, amelyik nem az integrált, hanem a szegregált formát választja. Hozzáteszem, hogy a gyerekek között is vannak olyanok, akik számára nem az integrált nevelés a leghatékonyabb forma.

Végül, de nem utolsósorban meg kell említenem a tapasztalatcserék megszervezését. Ehhez először meg kell találni a hasonlóképpen gondolkodókat, utána jöhet a szervezés. Nagy örömmre szolgált, hogy megismerkedhettem László Ágnessel, aki a békásmegyeri Bárczi Géza Általános Iskola fejlesztő pedagógiai munkaközösségének a vezetője. Többször is konzultáltunk egymással és elhatároztuk, hogy a munkaközösségeink számára is biztosítjuk ezt a lehetőséget. Az óralátogatásoknak és az azokat követő megbeszéléseknek köszönhetően sokat tanultunk egymástól és megerősítettük egymást abban, hogy jó úton járunk a gyermekközpontú oktatás és nevelés megvalósításának irányában. Úgy búcsúztunk el egymástól, hogy folytatjuk a közös munkát. Meg kell még említenem a POZITÍV Országos Szakmai Egyesületet, ahol szintén sok barátot szereztem, többek között Várdai Mártának köszönhetően ezt a békásmegyeri kapcsolatot is. A 2005-2006-os tanévben a MEPI megbízásából több iskolában is tartottam előadást A SNI gyermekek nevelésének és oktatásának gyakorlati tapasztalatairól. Az előadások zárásaként alkalmam volt az ott tanító pedagógusok elképzeléseit és gyakorlati tapasztalatait is meghallgatnom és elmondhatom, hogy nagyon sok értékes információval és tapasztalattal lettem gazdagabb.

Befejezésül ismét felhívnom a figyelmet a fokozatosság, a kicsi lépésekkel történő előrehaladás fontosságára. A többségi iskola korlátait is figyelembe kell venni, mert különben a „fürdővízzel

együtt könnyen kiönthetjük a gyereket is”. A régiből, a hagyományosból a jót megtartom, az általam rossznak tartottakat pedig megpróbálom átalakítani, használhatóvá tenni. Erre törekedtem az integráció és a fejlesztő foglalkozások rendszerének kialakításakor is. Mindkét rendszer hosszú évek óta működik, és ez igazolja a létjogosultságát. Természetesen mindig akad olyan új kihívás, aminek meg kell felelni, de így tökéletesedik is a rendszer. A kihívásoknak pedig sokkal könnyebb úgy megfelelni, hogy a kollégáim többsége támogatja az elképzeléseimet. Ez azért is nagyon fontos, mert a fejlesztőmunka nem egy tanár feladata, hanem mint már említettem team munka. A sokrétű fejlesztéshez különböző területeken jártas szakemberekre van szükség. Ezek az én kollégáim, nekem pedig az a feladatom, hogy ezt a munkát a lehető leghatékonyabban megszervezzem, és természetesen a fejlesztésből is kivegyem a részem.

Kozma Szabolcs

gyógypedagógus-logopédus